

БЕЛАРУСКАЯ МАСТАЦКАЯ АНІМАЛІСТЫКА: АСАБЛІВАСЦІ СТАНАЎЛЕННЯ І РАЗВІЦЦА

У артыкуле прааналізавана мастацкая анімалістыка ў дыяхранічным аспекце. Прадмет даследавання – спецыфіка і эвалюцыя мастацкай анімалістыкі; фарміраванне сістэмы анімалістычных вобразаў у беларускай літаратуры другой паловы XX ст. Навуковая навізна атрыманых вынікаў заключаецца ў наступным: разгледжана эвалюцыя мастацкай анімалістыкі ў сукупнасці з міфапаэтычнымі традыцыямі, вуснай народнай творчасцю і паказана яе адметнасць і разнастайнасць у беларускай літаратуры; раскрыты ідэйна-эстэтычная канцэптуальнасць і гуманістычны пафас шматлікіх твораў на анімалістычную тэму, выяўлены асаблівасці іх паэтыкі; пры гэтым на аснове тыпалогіі вылучана традыцыйнае і наватарскае, агульнае і адрознае; ахарактарызавана вобразная сістэма беларускай анімалістыкі і вызначаны тыпы анімалістычных вобразаў, даследавана іх шматаспектнае выкарыстанне ў мастацкай творчасці.

Уводзіны

Функцыянаванне ў мастацкіх творах анімалістычных вобразаў з'яўляецца адным з важных аспектаў сучаснага беларускага літаратуразнаўства. Распрацоўка анімалістычнай тэматыкі сведчыць пра мэтанакіраваныя ідэйна-эстэтычныя пошукі пісьменнікаў. Пакуль што зроблена першая спроба ў комплексным даследаванні беларускай мастацкай анімалістыкі [2]. Намі сістэматызаваны значны фактычны матэрыял, улічваюцца пры гэтым найноўшыя дасягненні ў галіне псіхалогіі, філасофіі, культуралогіі, міфалогіі і замежнага літаратуразнаўства, выўлены асноўныя формы і прынцыпы функцыянавання анімалістычных вобразаў.

Мэта дадзенага даследавання: ахарактарызаваць эвалюцыю станаўлення мастацкай анімалістыкі ў сувязі з міфапаэтычнымі традыцыямі, вуснай народнай творчасцю, паказаць яе адметнасць і разнастайнасць у беларускай літаратуры.

Асноўная частка

Беларуская мастацкая анімалістыка мае глыбокія карані. Яна даволі шырока прадстаўлена як у фальклору (напрыклад, казках), так і ў літаратурных творах старажытнага перыяду, XVIII ст. ("Слова пра паход Ігаравы", творы Д. Рудніцкага і інш.). Пачынаючы з XIX ст. адбываецца больш дынамічнае ста-

наўленне беларускай літаратурнай анімалістыкі, якая развівалася ў чатырох кірунках¹: 1) рэалістычным (адлюстраванне ў творах рэальных ўзаемаадносін чалавека з прыродай, дзе жывёлы паўстаюць як канкрэтныя рэаліі); 2) алегарычным; 3) фантастычным; 4) псіхалагічным (псіхалагізацыя вобразаў жывёл з мэтай пастаноўкі вострых сацыяльна-маральных праблем жыцця).

Паводле першага кірунку, анімалістычныя вобразы, прадстаўленыя ў рэалістычным апісанні, даволі часта сустракаюцца ў сусветнай літаратуры. Іх выкарыстоўвалі ў сваёй творчасці такія вядомыя пісьменнікі-анімалісты, як В. Біянкі, Э. Сетан-Томпсан і іншыя. Рэалістычны паказ прадстаўнікоў фауны прысутнічае ў творах паляўнічай тэматыкі. Даволі часта пісьменнікі выкарыстоўваюць вобразы жывёл пры стварэнні падзейнага фону. Карані паляўнічай тэмы ў літаратуры Беларусі ўзыходзяць да старажытных часоў. У паэме "Песня пра зубра" М. Гусоўскага апавядаецца пра ловы, што з'яўляюцца любімым адпачынкам князя Вітаўта. Зубр у творы – цар беларускіх лясоў і пушчаў. М. Гусоўскі ідэалізуе гэтага звера. Надзелены незвычайнай сілай, з аднаго боку, зубр – міралюбівы, бяскрыўдны, калі яго не зачэпаць, не патрываюць, з другога, – люты, бязлітасны, калі гаворка ідзе пра абарону пры нападзе ворагаў. Аўтар надзяляе зубра адметнымі рысамі: здольнасцю думаць, рэагаваць на добро і зло. Разам з тым адзначым, што апрача праўдзівых апісання яго знешняга выгляду і паводзін, прысутнічаюць і іншыя характарыстыкі вобраза. Аўтар падрабязна распавядае пра ловы на зубра, сцвярджае, што адолець волата можа не толькі спрытнасць і адвага, але разважлівасць і тонкае веданне звычак звера. Вобраз гэтага унікальнага прадстаўніка беларускай фауны з'яўляецца сімвалам Беларусі, сведчаннем яе магутнасці і велічы.

Яркай старонкай у беларускай літаратуры сталі "Паляўнічыя акварэльні з Палесся" Я. Лучыны. У творы гаворыцца пра асаблівасці палявання на ласёў, ваўкоў, глушцоў, мядзведзя, паказаны паляўнічыя традыцыі палешукоў. Так, на ласёў ловы ладзяцца на Куццю, на глушцоў – пасля Вялікадня. У "Паляўнічых акварэлях з Палесся" раскрыты некаторыя паляўнічыя сакрэты, адзін з іх – лоўля на глушца. Грышка расказвае, што для гэтага трэба затаіцца ў лесе прыкладна на тым месцы, дзе бывае птушка, потым ціха падабрацца да яе: "Вось чую зык... выразны... то ж глушцова песня!.. // Няма сумнення!.. // Бы падушка, мох у лесе, // Зраблю два крокі асцярожна і далей // Набліжуся настолькі ж як мага цішэй, // З паспехам і трывогай кіраваў да току, // Дыханне стрымліваў сваё на кожным кроку. // <...> Ужо час!.. // Прыцэліўся: стрэл грывнуў, дым пайшоў, // Хіснуўся птах, з асіны каменем далоў, // Галіны ломачы, і ў шэры мох аж бухнуў, //

¹ Гэта можна пацвердзіць вывадамі з даследаванняў беларускай паэзіі, драматургіі, агульнага працэсу развіцця беларускай прозы. У "Гісторыі беларускай літаратуры ХХ стагоддзя" (Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, 1999) рух беларускай прозы пачатку ХХ ст. прадстаўлены ў выглядзе чатырох "праблемна-тэматычных і метадалагічных плыняў або напрамкаў развіцця": "Першы напрамак звязаны з мастацкай апрацоўкай вусна-паэтычнай творчасці, са зваротам да фальклорнай традыцыі беларускай літаратуры <...>. Другі – лірыка-рамантычны напрамак. Ён адлюстроўвае значны крок наперад у засваенні вусна-паэтычнай традыцыі, набліжэнні яе да сучаснасці і вызначальца задачамі мастацкага асэнсавання рэчаіснасці, працэсамі паэтызацыі і лірылізацыі прозы, няхай яшчэ і ў межах суб'ектыўнасці і ўмоўнасці. Трэці напрамак звязаны з развіццём сентыменталізму ў беларускай літаратуры як пераходнай стадыі ад фальклорнай традыцыі да рэалізму, да пошуку новых шляхоў і сродкаў для стварэння вобразаў народных герояў, народных характараў у літаратуры. І нарэшце, апошні, чацвёрты накірунак — гэта рэалістычная лінія ў развіцці беларускай прозы <...>" [5, с. 34].

Больш падрабязна гэтыя "метадалагічныя плыні" разглядае А. Макарэвіч, які выдзяляе наступныя: 1) рамантычна-фальклорную, 2) гумарыстычную (фальклорна-гумарыстычную, уласна-гумарыстычную), 3) лірыка-рамантычную, 4) рэалістычную, 5) сатырычную, 6) філасофскую, 7) істырычную, 8) фантастычную [9, с. 7].

За ім ляцяць сукі сухія, пацяруха" [8, с. 75]. Рэалістычныя замалёўкі палявання раскрываюць спецыфіку кожнага з відаў ловаў. Своечасовае рэагаванне на нечаканае з'яўленне лася – залог поспеху паляўнічага: "Дрыжэў я нібы ў трасцы, прыбліжаўся звер. // Як трапным стрэлам прывітаць яго цяпер? // Змагаўся я з сабой... Рука мая трымцела, // Нарэшце нейкі момант вытрымаў на цэлі... // Пальнуў... // Лось – дыба, павярнуўся, потым скок... // Раздаўся стрэл другі... Памкнуўся лось убок, // Хіснуўся... на калені ўпаў неспадзявана" [8, с. 64]. Дэталёвае апісанне сцэн збору і палявання на звяроў, наяўнасць рэалістычных аніمالістычных вобразаў дазваляе характарызаваць зборнік "Паляўнічыя акварэлькі з Палесся" Я. Лучыны як своеасаблівую беларускую паляўнічую энцыклапедыю.

Што датычыцца *алегарычнага* кірунку, для яго характэрна наяўнасць аніمالістычных вобразаў іншасказальнага характару, якія вельмі праўдападобныя, скапіраваныя ў многім з чалавечых паводзінаў і якія маюць характар мастацкага ўвасаблення. Алегарычнае асэнсаванне аніمالістычных вобразаў з'яўляецца самым даўнім сярод іншых спосабаў паказу рэчаіснасці. У. Каяла адзначае: "Менавіта падчас паўсядзённай працоўнай дзейнасці чалавек непасрэдна сутыкаўся з жывёльным светам. Яго аніمالістычныя ўяўленні і стварылі ўмовы для з'яўлення жывёльнага эпасу. Пазней, пры дыферэнцыяцыі гэтага эпасу, вылучыліся казка пра жывёл і байка" [6, с. 7]. Даследчык звяртае ўвагу на тое, што развіццё жывёльнага эпасу разгортвалася паводле трох "этапаў": казкі пра жывёл, прытчы і байкі [6, с. 7-8]. Вобразы жывёл, якія прадстаўлены ў такіх жанрах, маюць алегарычны характар. Пры дапамозе іх паказаны і ўвасоблены чалавечыя ўчынкі, паводзіны. Паводле гэтых казак, за жывёламі замацаваліся пэўныя характарыстыкі. Створаныя ў іх аніمالістычныя вобразы з'яўляюцца алегорыямі на чалавечыя характары, узаемаадносіны паміж людзьмі: казкі "Коцік і пеўнік", "Пра мужыка і лісу". Вобразы жывёл у сваёй алегарычнай форме знайшлі выкарыстанне ў беларускай байцы: "Ястраб, лісіца і левень" (1913), "Груган і салавей" (1914) Я. Купалы, "Варона і чыж" (1915) М. Багдановіча. Алегарычныя вобразы жывёл прысутнічаюць у творах Ядвігіна Ш. (апавяданні "Павук", "Вяселле", "Сініца"), Я. Коласа (цыкл апавяданняў "Казкі жыцця") і іншых пісьменнікаў.

Адным з яркіх узораў твораў мастацкай аніمالістыкі з'яўляюцца "Казкі жыцця" Я. Коласа, у якіх шырока выкарыстаны аніمالістычныя вобразы-сімвалы, вобразы-алегорыі чалавечых характараў. Свет фауны, які паўстае са старонак коласаўскіх твораў, шматлікі і разнастайны. Аніمالістычныя вобразы прадстаўлены наступнымі тыпамі: рэаліі прыроды (ваўкі, совы, вароны), алегарычныя вобразы (страказа), вобразы-сімвалы (крумкач – сімвал мудрасці). Алегарычныя вобразы пчол прадстаўлены ў апавяданні Я. Коласа "Калода пчол". Наяўнасць іх ва ўласнай гаспадарцы здаўна лічылася паказчыкам дабрабыту, пчолы сімвалізавалі добраўладкаваную гаспадарку. Дарэчы, пчолы непасрэдна не фігуруюць у апавяданні. Рэцыпіент успрымае іх вобраз у кантэксце гутаркі трох гаспадароў, што надумаліся купіць калоду пчол у агульную гаспадарку. Бытавая сцэна, якая разгортваецца вакол набыцця пчалінага вулею, у творы напоўнена дасціпнымі гумарам. Алегарычныя навелы, прытчы, навелістычныя казкі, якія складаюць зборнік "Казкі жыцця", уключаюць вялікую колькасць вобразаў фауны. Выбар прадстаўнікоў жывёльнага свету ў кожным з твораў заўсёды невыпадковы, мае сваю матывіроўку і абаліраецца на фальклорна-казачную і літаратурную традыцыі. У апавяданні "Як птушкі дуб ратавалі" птушыны свет паказаны ў двух аспектах. Адны з птушак жадаюць выратаваць дуб. Іншыя ж увасабляюць сабой усё цёмнае, ганебнае – гэта тыя, хто згодны з гібеллю дрэва. Я. Колас у выбары прадстаўнікоў добрых і злых сіл прытрымліваецца славянскай фальклорнай традыцыі: добрыя сілы ўвасабляюць голуб, бусел, а злыя – сарокі, галкі, вароны

(яны сімвалізуюць усё дрэннае, нават пачварнае). Невыпадковы тут і выбар дрэва, бо, паводле даследаванняў А. Афанасьева, у фальклорным эпасе славян існуе моцная сувязь птушак з дубам. Пра ўменне змагацца за сваё жыццё і апавяданні "Страказа", "Асінае гняздо". У першым з гэтых твораў маленькая стракозка гіне, бо не здолела супрацьстаяць стыхіям: "Узышоўшае праз некалькі дзён гарачае сонца ўжо не магло ажывіць зусім акалелую стракозку" [7, с. 564-565]. Філасофскі вывад пададзены ў канцы гэтага твора: "На свеце вечнага няма нічога. Жыццё мяняецца. Адна яго форма змяняе другую, і так бесперастанку – такі ўжо закон жыцця" [7, с. 564]. Страказа не змагла разумна ацаніць абставіны, у якіх яна апынулася, загінула праз сваю саманадзейнасць і бяздзейнасць. Другі твор – "Асінае гняздо" – мае аптымістычны фінал: скарыстаўшы свае джалы, набраўшыся смеласці, мошкі здолелі супрацьстаяць ненавісным восам. Апавяданне "Асінае гняздо" багатае на вобразы насякомых – гэта і восы, і пчолы, і камары, і мухі, і мошкі, і шэршні. Рашучасць і воля ў дасягненні мэты – рысы, якія з'яўляюцца спадарожнікамі пераможцаў. Прадаўжаюць маральную тэматыку Коласавага цыкла апавяданняў мастацкія творы "Гусі" і "Купальскія светлякі". Выкарыстоўваючы сімвалічныя вобразы гусей, светлякоў, пісьменнік разважае пра сэнс жыцця, магчымасці чалавека. У прытчы "Гусі" аўтар асэнсоўвае праблему супрацьстаяння жыццёвым абставінам. У пэўных выпадках (такая думка праводзіцца ў творы), калі быць аптымістам, змагацца да канца, можна адкрыць у сабе новыя магчымасці, якія будуць спрыяць дасягненню канчатковай мэты: "Маўчы! – сказаў гусак, што веў усю чараду, – без змагання і няўдач нічога не даецца на свеце" [6, с. 501].

Такім чынам, вобразы жывёл у творах Я. Коласа паўстаюць не толькі як элементы пейзажных замалёвак, але і з'яўляюцца алегорыямі, сімваламі характараў людзей і сацыяльных абставін.

Анімалістычныя вобразы, якія складаюць *фантастычны* кірунак у беларускай літаратуры другой паловы XX стагоддзя, маюць міфалагічныя карані, яны ўвасобіліся ў творах XIX – пачатку XX стагоддзя. Ужо, пачынаючы з класічнай літаратуры, выкарыстоўваецца адметны і загадкавы вобраз змяі. Гэтая зааморфная істота прысутнічае амаль ва ўсіх міфалагічных сістэмах. Гісторыка-культурны змест згаданага вобраза шматаспектны. Па-першае, даследчыкі А. Афанасьеў, В. Іваноў, У. Тапароў лічылі змея ўвасабленнем пэўных прыродных сіл (міфалагічны падыход). Па-другое, Б. Рыбакоў, В. Проп спалучалі звалюцыю вобраза змяі з падзеямі ў гісторыі чалавецтва (гістарычны падыход). У беларускай літаратуры вобраз змея паўстае ў міфалагічным асэнсаванні ў творчасці М. Багдановіча. Верш "Змяіны цар" са зборніка "Вянок" не адзіны твор, які пэўна прысвяціў міфічным істотам ("Вадзянік", "Русалка"). У беларускай міфапаэтычнай традыцыі Змяіны цар фігуруе часта пад рознымі назвамі: Змей-Волат, Змей-Страшыдла, Цар-Змей. "Над усімі гадамі ёсць цар. Пад яго асабістым начальствам змеі ідуць на зімовую спячку", – адзначае фалькларыст А. Багдановіч [4, с. 33]. Паводле беларускіх паданняў, Змяінага цара можна пазнаць па залатых рожках на галаве: "Ён па велічы большы за ўсіх іх, луска яго адлівае серабром і золатам, на галаве яго карона з маленькіх залатых рожак" [4, с. 33].

Факты такога падання адлюстраваны і ў зборніку фантастычных апавяданняў Я. Баршчэўскага "Шляхціц Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях". Герой адной з гісторый, Сцяпан з апавядання "Вужовая карона", аднойчы сустрэў Змяінага цара: "Страчае Сямён такога велізарнага вужа, якога ніколі не бачыў. Той смела поўзае, а на ягонай галаве зіхаць золата. Сямён раскінуў белую хустку перад ім і ўкленчыў. Вуж скінуў з галавы Карону на хустку і папоўз далей, а за ім іншыя вужы хутка схаваліся за гарою. З радасцю разглядаў Сямён

залаты скарб, падобны на два лісцікі, што зрасліся канцамі” [3, с. 123-124]. У апавяданні Я. Баршчэўскага герою твора стала шанцаваць на паляванні пасля таго, як ён сустрэў Вужынага цара і разаслаў перад ім абрус. Паводле паданняў, у такім выпадку можна атрымаць дар ад Вужынага цара. “А калі надарыцца сустрэць змяіны “вырай”, і разаслаць перад Змяіным царом абрус, і пакласці хлеб-соль, і пакланіцца яму да зямлі, то ён, прапаўзаючы цераз абрус, у знак падзякі скіне з галавы адзін залаты ражок. Хто мае такі ражок, той надзелены надзвычайнай мудрасцю і пранікліваасцю, так што ў стане ўгадваць чужыя думкі, даваць тлумачэнні, выблытывацца з самых цяжкіх абставінаў” [4, с. 33]. У творы пераплечены язычніцкія і хрысціянскія погляды, але пры гэтым перамагае хрысціянская пазіцыя. Сямёну стала не шанцаваць на паляванні, калі ён пацалаваў крыж. Падобная сітуацыя – сустрэча са Змяіным царом – паўстае з верша М. Багдановіча “Змяіны цар”: “Ў полі, ў лесе нам усюды // Праляглі дарожкі! // Істужкай рушымся між пушчы, // На сам перад – я. // Зіхацяць маёй кароны // Залатыя рожкі, // Цёмным блескам адлівае // Ўся луска мая” [1, с. 56]. Адною з адметнасцей верша з’яўляецца тое, што ён напісаны ад першай асобы, ад імя Змяінага цара: “Нам не трэба ні ад чога // Ноччу абароны: // А спаткаем чалавека, – // Порт расцэле ён; // Залаты ражок яму // Я ўраню з кароны, // І па белай палатніне // Дальш мы папаўзём” [1, с. 56]. У творах Я. Баршчэўскага і М. Багдановіча выкарыстана паданне пра Вужынага цара, але ў міфалагічнай творчасці беларусаў пашырана яшчэ адна трактоўка гэтага вобраза, Змяя выступала, з аднаго боку, як жаночы пачатак, сімвал урадлівасці, з другога – мужчынскі пачатак, які мае магчымасць апладніць.

У беларускай літаратуры другой паловы ХХ стагоддзя вобраз змяі сустракаецца ў вершах “Жанчына...” У. Някляева, “Танец з вужакамі” А. Разанава. Адна з асаблівасцей міфалагемы змяі ў названых творах – выкарыстанне дуалістычнай пары, якая сімвалізуе процілегласці: “І будуць дзве чорных гадзюкі // За мною // Паўзці. // Дагоніць адна з іх – // Ударыць маланкаю лютай. // Дагоніць другая – // І высмакча з раны атруту” (“Жанчына...” [10, с. 50]). Дзве змяі – тая, якая атручвае, і тая, якая лечыць, – сімвалізуюць сілы добра і зла, агню і вады, сувязі і раз’яднання ў вершы “Танец з вужакамі” А. Разанава: “А з мора ўжо вынырнулі дзве ву- // жакі – дзве неспатольныя помсты. // Яны апантана накідваюцца на мяне, // абкручваюць слізкімі шчыльнымі зві- // вамі, пстрыкаюць джаламі ў самы // твар <...>” [11, с. 273]. У душы паэта ідзе змаганне добра са злом, як вынік гэтай барацьбы – творчасць: “Я адзіраю іх ад сябе, я душу іх ру- // камі, тапчу нагамі, кручуся, уося, // крычу...” [11, с. 273]. Верш А. Разанава “Танец з вужакамі” дубліруе назву зборніка вершаў; у творы па-філасофску асэнсоўваецца тэма паэта і паэзіі, выяўляецца працэс самапазнання: “Змаганне захоплівае мяне: яно раз- // нявольвае ўсе мае здольнасці, яно абу- // джае ўсе мае сілы, яно становіцца тан- // цам, яно становіцца святкаваннем, яно // тчэ з маіх рухаў свой непаўторны ўзор. // Я ашчаджаюся ад яго. І чакаю яго. // <...> Навокал, з усіх бакоў, збіраюцца // гараджане. // Нібыта прыцягнутыя магнітам, яны // глядзяць на мой адчайны міжбой, на // мае пагібельныя вымогі... // Якое відовішча!... – у захаплен- // ні, я чую, гамоняць яны. – // Мы першы раз назіраем такі напру- // жаны рытм, // мы першы раз бачым такі выкштал- // цоны танец” [11, с. 273]. Калі ў XIX – пачатку ХХ ст. у творах фантастычнага зместу выкарыстоўваецца міф пра Змяінага цара і набывае адпаведную трактоўку, то ў другой палове ХХ ст. вобраз змяі прысутнічае ў творах на філасофскія тэмы і сімвалізуе дваістасць асобы, пошук ісціны.

Такім чынам, фантастычны кірунак, у межах якога адлюстраваны анімалістычныя вобразы, мае міфалагічныя вытокі.

Псіхалагічны кірунак склаўся ў беларускай класічнай літаратуры (Я. Колас, К. Чорны і інш.) і пачаў больш інтэнсіўна развівацца ў другой палове XX ст. Псіхалагізаваны спосаб адлюстравання рэчаіснасці дазваляе рэцыпіенту выяўляць “думкі”, “пачуцці” анімалістычнага вобраза. Гаворка ідзе непасрэдна пра анімалізм, калі мастацкая свядомасць аўтара як бы раскрывае ўнутраны стан жывёлы. Ствараючы вобраз каня, як і ўвогуле вобразы прыроды, К. Чорны праводзіў паралелі з характарыстыкай вобраза яго гаспадара. Ад матэрыяльнага становішча залежала тое, які конь быў у селяніна. Чорнаўскаму герою з рамана “Бацькаўшчына” дастаўся худы, знясілены конь. У творы няма разгорнутага апісання постаці селяніна, але можна ўявіць, што гэтая постаць мае падабенства з асаблівасцямі постаці каня, схуднелага, знясіленага ад цяжкай працы. Праводзячы гэту паралель, К. Чорны выкарыстоўвае трапныя параўнанні. Абодва яны “запрэжаны” працаваць ад раніцы да ночы, гэтая руціна была паўсядзённай, безвыходнай. Кожны з іх мог толькі марыць пра адпачынак. Апісанне смерці каня з’яўляецца прадвесцем будучага краху. Пры стварэнні гэтага анімалістычнага вобраза аўтар выкарыстоўвае дзеясловы, якія падкрэсліваюць наяўнасць розуму ў звера. Вобраз каня ў творы выразна псіхалагізаваны, раскрываецца пры дапамозе персаніфікацыі, “плыні свядомасці”, эмацыянальна афарбаванай лексікі.

Псіхалагізаваныя анімалістычныя вобразы набылі шматгранную распрацоўку ў творах, дзе ўздымаюцца сацыяльныя праблемы (аповесці “Ваўчыца з Чортвай ямы” Б. Сачанкі, “Луп” Ю. Станкевіча і інш.). У 80 – 90-х гг. анімалістычны псіхалагізм выяўляецца ў творах вострага экалагічнага гучання (аповяданне “Львы” І. Пташнікава, паэма “Чорная быль” С. Законнікава і інш.).

Заклучэнне

Такім чынам, мастацкія напрамкі, у межах якіх адбывалася фарміраванне анімалістычных вобразаў (рэалістычны, сатырычны, фантастычны, псіхалагічны), сведчаць аб тым, што: выкарыстанне анімалістычных вобразаў залежыць ад іх ідэйна-эстэтычнай функцыі ў літаратурным творы; у анімалістычнай творчасці беларускіх класікаў адлюстраваліся традыцыйныя міфалагічныя ўяўленні, маральна-філасофскія погляды; анімалістычныя вобразы (звяры і птушкі) з’яўляюцца своеасаблівай мовай алегорый і сімвалаў; пераасэнсаванне вобразаў фауны звязана з пераменамі ў сацыяльна-культурным жыцці грамадства.

ЛІТАРАТУРА

1. *Багдановіч, М.* Поўны збор твораў: у 3 т. / Пад рэд. А.А. Лойкі / М. Багдановіч. – Мінск: Навука і тэхніка, 1991. – Т. 1: Вершы, паэмы, пераклады, наследаванні, чарнавыя накіды. – 752 с.
2. *Бараноўская, Л.Г.* Мастацкая анімалістыка ў беларускай літаратуры другой паловы XX стагоддзя: аўтарэф. дыс... канд. філал. навук: 10.01.01 / Л.Г. Бараноўская; Бел. дзярж. ун-т. – Мінск, 2005. – 22 с.
3. *Баршчэўскі, Я.* Выбраныя творы / Уклад., прадм. і камент. М. Хаустовіча / Я. Баршчэўскі. – Мінск: Беларус. кнігазбор, 1998. – 480 с.
4. *Богдановіч, А.Е.* Пережитки древнего мирозерцания у белорусов: Этногр. очерк / А.Е. Богданович. – Гродно: Губерн. тип., 1895. – 186 с.
5. Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя: у 4 т. / Нац. акад. навук Беларусі. Ін-т літ. імя Я. Купалы. – Мінск: Бел. навука, 1999. – Т. 1: 1901 – 1920 г. / Навук. рэд.: І.Я. Навуменка, В. А. Каваленка. – 583 с.
6. *Каяла, У.І.* Праблемы станаўлення і развіцця жанру беларускай байкі: аўтарэф. дыс... канд. філал. навук: 10.01.01 / У.І. Каяла; Брэст. дзярж. ун-т. – Брэст, 1997. – 19 с.
7. *Колас, Я.* Збор твораў: у 14 т. / Я. Колас. – Мінск: Маст. літ., 1973. – Т. 4: Аповяданні 1906 – 1917. – 342 с.

8. **Лучына, Я.** Творы: Вершы, нарысы, пер., лісты / Уклад., прадм. і камент. У. Мархеля / Я. Лучына – Мінск: Маст. літ., 1988. – 214 с.
9. **Макарэвіч, А.М.** Праблема жанравых мадыфікацый у беларускай прозе XIX – пачатку XX ст.: Манагр. / А.М. Макарэвіч. – Магілёў: МДУ імя А.А. Куляшова, 1999. – 332 с.
10. **Някляеў, У.** Знак аховы: Вершы / У. Някляеў. – Мінск: Маст. літ., 1983. – 95 с.
11. **Разанаў, А.** Танец з вужакамі: Выбранае / А. Разанаў. – Мінск: Маст. літ., 1999. – 462 с.

Паступіў у рэдакцыю 20.07.2006 г.